

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה (כ, כג), שיש איסור ללכת בחקות הגויים, והגויים שעשו מעשים אלו קץ בהם הקב"ה: "וְלֹא תִלְכּוּ בְּחֻקֵּי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מֵשַׁלְח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ וְאֶקְצֹץ בָּם". במדרש (תורת כהנים) אותו הביא רש"י על הפרשה מבואר, שהפירוש של הלשון 'אקוצ', הכוונה היא כמו אדם שמואס במאכלו.

בביאור החידוש שבמדרש ביאר **התורה תמימה** (שם), שהמילה 'לקוצ' יכולה להתפרש בשני מובנים. מובן ראשון, דבר הגורם לרצון למות מחמת הטורח והמעמסה הגופנית או הנפשית שיש בו, וכפי שנאמר בשרה 'קצתי בחיי'. מובן שני, למאוס בדבר ולגנות אותו. בא המדרש להורות, שהמילה 'לקוצ' בהקשר זה שייכת למובן השני, מאיסת הדבר. ובלשונו:

"ואקוצ בם - כאדם שהוא קץ במזונו: כוונת העניין, דלשון אקוצ אפשר לפרש בשני אופנים, שקץ נפשו וחיייו מפני הדבר, כמו ויקוצו מפני בני ישראל, קצתי בחיי, וגם אפשר לפרש שממאס ומגנה אותו הדבר המגונה, ולכן מפרש שהפירוש ואקוצ כאן כפירוש השני, מדכתיב בם ולא מפניהם, וגם הפירוש הראשון לא שייך בהקב"ה."

בעקבות התורה המצווה להתרחק מחוקות הגויים, נעסוק השבוע בשאלה מה נכלל באיסור זה. ראשית נראה את מחלוקת הראשונים בעניין, שהתעוררה בעקבות סתירה בגמרא. לאחר מכן נראה את הדיון, האם מותר לעמוד בצפירה ולקשט את בית הכנסת בשבועות בפרחים. ולסיום, אלו דברים נאסרו לכל השיטות.

הליכה בחוקות הגויים

אלו דברים נאסרו מחמת חוקות הגויים? בעניין זה יש סתירה בין הגמרא במסכת סנהדרין לגמרא במסכת עבודה זרה:

א. מצד אחד: הגמרא במסכת סנהדרין (נב ע"ב) מביאה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים, כיצד היו הורגים את הנידונים למוות. לדעת חכמים, עושים כדרך שהמלכות עושה, דהיינו לוקחים חרב ומתיזים לנידון למוות את הראש. לדעת רבי יהודה לעומת זאת, היו מניחים את ראש הנידון על משטח כלשהו, ומכים בצווארו עם קופיץ (סכין המיועדת לשבירת עצמות).

הגמרא אומרת שרבי יהודה מודע לכך שדרכו להרג היא אכזרית, אלא שהוא סבר שהעובדה שהגויים הורגים בחרב, הופכת הריגה בדרך זו להליכה בחוקות הגויים. חכמים לעומתו טוענים, שמכיוון שהתורה ציוותה על מוות באמצעות חרב (בעיר הנידחת), לא מהגויים נלמדת דרך הריגה זו, ואין בעשייתה איסור הליכה בחוקות הגויים. ובלשון הגמרא:

"מצוות הנהרגין - היו מתיזין את ראשו בסייף, כדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר: מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ. אמרו לו: אין מיתה מנוולת מזו. אמר להן רבי יהודה לחכמים: אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה ובחקותיהם לא תלכו! ורבנן: כיון דכתיב סייף באורייתא, לא מינייהו קא גמרינן (לא מהם למדנו את זה)."

ב. מצד שני הגמרא במסכת עבודה זרה (יא ע"א) כותבת בשם חכמים, שביום בו הגויים שורפים את גופת השליט שלהם אסור לסחור איתם. הסיבה לאיסור זה, שיום שריפת השליט הפך להיות אחד מחגיהם, והסוחר איתם ביום זה גורם לכך שילכו לאחר מכן להודות לאלוהיהם על העסקה הטובה, וכפי שראינו בעבר (כי תבוא שנה א'), אסור לגום.

במענה לקושייה כיצד שורפים כיצד היהודים שורפים את בגדי ומיטת המלך שנפטר, אם שריפת הגופה מהווה פולחן, עונה הגמרא שלא השריפה היא מעשה הפולחן, אלא המוות של אותו אדם חשוב ושריפת בגדיו באה וכבדרך אגב. ממילא, גם ליהודים מותר לשרוף את בגדי המלך, ואין בכך איסור של הליכה בחוקות גויים.

מקשים **התוספות** (ד"ה ואי), מדוע הגמרא צריכה לדחוק שהחג הוא בגלל מיתתו של האיש החשוב, ולא בגלל השריפה?! והרי בספר ירמיהו (לד, ה) מסופר שירמיהו אמר לצדקיהו מלך יהודה שהוא יזכה למות בשלום, וישרפו את בגדיו ומיטתו כפי שעשו לאבותיו. אם כן, הגמרא בעבודה זרה הייתה יכולה לתרץ כמו הגמרא בסנהדרין, שכשם שיש פסוק בתורה המתיר הריגה באמצעות חרב, יש פסוק המתיר שריפת בגדי מלכים, ואין צורך להידחק לתירוצים אחרים.

יישוב הסתירה

נחלקו הראשונים ביישוב הסתירה:

א. ר"י (תוספות שם) כתב, שיש לחלק בין שני סוגי מנהג שנהגו הגויים. כאשר מדובר במנהגים שנהגים לשם עבודה זרה ממש, גם אם המנהג מופיע בתורה בפירוש עדיין אסור לבצע אותו. לכן הגמרא בעבודה זרה הייתה צריכה לתרץ, שמותר לשרוף את בגדי המלכים מחמת כך שלא מדובר בחוק לעבודה זרה, ולא תירצה בפשיטות שיש פסוק בתורה המתיר שריפה זו.

לעומת זאת, כאשר מדובר בסתם מנהג של גויים שאין לו קשר לעבודה זרה, בשביל שיהיה מותר לחקות אותו צריך שהוא יהיה כתוב בפירוש בתורה. לכן הגמרא בסנהדרין כותבת שלדעת חכמים מותר להרוג בסייף, כיוון שמיתה זו היא אחת מארבע מיתות בית דין. ובלשון התוספות:

"לכך פירש ר"י דתרי גווי חוקה יש, אחד שעושין לשם חוק לעבודת כוכבים ואחד שעושין לשם הבל ושטות שלהם. הכא בשמעתין (= כאן במסכת עבודה זרה) מדובר בחוק שעושים לשם עבודת כוכבים, ואף על גב דכתוב בתורה יש לאסור... ובסנהדרין משתעי (= מדובר) על חוק משום חשיבות ולהכי אי כתיבא באורייתא שרי (= אם כתוב בתורה מותר)."

ב. הר"ן (עבודה ז' ע"ב שורפין) **והמהרי"ק** (שורש פח) סברו כמו ר"י שיש לחלק בין שני סוגים מנהגים, אך חילקו אחרת. להבנתם, כאשר מדובר במנהגי הגויים שאין בהם טעם והיגיון כלל, הם אסורים מחשש שהמקור של המנהגים הוא בעבודה זרה, אלא אם כן הוזכרו בפירוש בתורה להיתר. לכן מותר להרוג באמצעות סייף נידונים למוות, כיוון שיש פסוק המתיר מעשה זה.

סוג שונה של מנהגים, הם מנהגים שיש בהם הגיון ויודעים שהם לא קשורים לעבודה זרה, וכמו שריפת בגדי מלכים. סוג מנהגים אלו לא צריכים פסוק מיוחד להיתיר (שהרי יש בהם הגיון והם לא נחשבים חוק הגויים), ולכן הגמרא במסכת עבודה זרה כותבת שפולחן הגויים הוא סביב מות המלך, ואז ממילא שריפת הבגדים מותרת, שכן היא לא עבודה זרה ויש בה הגיון.

להלכה

נחלקו האחרונים בפסק ההלכה:

א. **הרמ"א** (יו"ד קעח, א) ובעקבותיו רוב מוחלט של האחרונים (ובניהם **הכתב סופר** (יו"ד קעה), **המהרש"ם** (דעת תורה קעז) ו**הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ג, ט)) פסקו להלכה כדעת הר"ן, שכאשר מדובר במנהגי עבודה זרה צריך פסוק מיוחד להיתיר, וכאשר מדובר במנהג שיש בו טעם ולא עושים אותו לעבודה זרה, מותר לעשותו גם ללא פסוק שמתיר אותו.

בעקבות כך פסק הרמ"א, שמותר לרופאים ללבוש חלוק מיוחד לזהו למרות שגויים הגו את הרעיון, מכיוון שיש הגיון בכך שהחולים יידעו מי רופא. כמו כן, לדעת הרמ"א מותר לעמוד בצפירה ביום הזיכרון, כי אמנם ייתכן שלכתחילה עם ישראל לא היה הוגה רעיון זה, אבל מכיוון שאחרי שתיקנו יש בכך הגיון (לדוגמה הזדהות עם המשפחות והנפלים והוקרת טובה) - הדבר מותר. ובלשונו:

"ויהא מובדל מהגויים במלבושיו ובשאר מעשיו. וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר, דאיכא למיחש ביה (= שיש לחשוש בו) משום דרכי האמורי, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרך שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא, מותר ללבושו."

ב. **הגר"א** (שם, ז) בעקבות קושיות על דברי הר"ן והרמ"א, חלק על דברי שאר האחרונים ופסק להלכה דעת ר"י, שכאשר מדובר במנהג המיוחד לעבודה זרה, גם אם יש פסוק מפורש המתיר מנהג זה אסור לעשותו. וכאשר מדובר במנהג שיש בו טעם ואינו מיוחד לעבודה זרה, צריך פסוק בתורה כדי שיהיה מותר לנהוג בו.

לכאורה, פסיקתו תמוהה. שהרי רוב מוחלט של ההמצאות בהם משתמשים בחיי היום יום המציאו הגויים, ולא מסתבר שלשיטתו יהיה אסור לדוגמא ללבוש חליפה או בגדי רופאים עד שיימצאו פסוק מפורש בתורה המתיר מעשה זה! ואכן כפי שכותב הגר"א, יש לחלק בין שני סוגי מנהגים שנהגו הגויים:

כאשר מדובר במנהג מובן, שסביר להניח שעם ישראל היה נוהג גם ללא הגויים - אין צורך בפסוק, שכן מנהג זה אינו נחשב חוק הגויים. לעומת זאת, אם מדובר במנהג שעם ישראל לא היה נוהג בסתמא, כמו עמידה בצפירה, גם אם בדיעבד יש במנהג הגיון, כדי שיהיה מותר לעשות אותו צריך למצוא פסוק בתורה המתיר מעשה זה.

השלכות הלכתיות

למחלוקת זו יש מספר השלכות הלכתיות:

א. שטיחת עשבים בבית כנסת: **הרמ"א** פסק (או"ח תצד, ג), שנהגו לשתוח עשבים בבית הכנסת בשבועות, ובטעם הדבר נאמר מספר אפשריות. מפני שהר סיני היה מלא ירק במעמד קבלת התורה (לבוש), או בגלל שבחג השבועות נידונים על פירות האילן, לכן כדי לרמוז לדבר זה לוקחים ענפים ומעטרים בהם את בית הכנסת (מגן אברהם) ועוד.

בניגוד לדעת הרמ"א, **החיי אדם** (איסור והיתר כלל פט, ט) הביא בשם **הגר"א**, שאסור לשים עשבים בבית כנסת. בטעם הדבר הוא נימק, שמכיוון המנהג התחיל בגויים והיהודים למדו אותו מהם, למרות שכפי שראינו יש בו הגיון, עדיין הוא נאסר, כי לולא הגויים עם ישראל לא היה מתחיל במנהג זה. ובלשונו:

"אבל מה שאינו חוק לעבודה זרה אלא להבל ושטות אם כתיב בתורה מותר ואם לא כתיב אף זה אסור ומטעם זה אסר הגר"א להעמיד אילנות בחג השבועות כמו שכתבו האחרונים כיון שכן נהגו בחג שלהם (עבודה זרה דף י"א עמוד א' בתוספות שם ד"ה ואי חוקה). ועתה בזמן הזה על פי דינא דמלכותא לובשים בגדי המדינה, ודינא דמלכותא דינא."

ב. הליכה לאצטדיון כדורגל: לדעת הרמ"א, מכיוון שאחרי שהגויים המציאו את הכדורגל ואת האצטדיונים יש בכך הגיון, מותר ללכת למשחקים (בלי להיכנס לשאלה של ביטול תורה, ליצנות וכו'), וכפי שפסק **הרב משה פיינשטיין** (אג"מ יו"ד ד, יא). לדעת הגר"א לעומת זאת, מכיוון שלולא הגויים עם ישראל לא היה ממציא את האצטדיונים, יש איסור דאורייתא ללכת לאצטדיון כדורגל.

ג. **המלמד להועיל** (א, טז) ו**הרב עוזיאל** (ח, טז) נקטו, שיש איסור להשתמש בעוגב בבית כנסת בזמן התפילה. כי גם אם מדובר במנהג שיש לו הגיון (הנעמית התפילה וכדומה), מכיוון ששורשו של המנהג הוא בעבודה זרה (הכנסיות), גם לדעת הרמ"א בשביל להיתיר אותו צריך פסוק מפורש (ולדעת הגר"א אין לו היתר).

כך נהגו

נקודה נוספת משמעותית בהליכה בחוקות הגויים (הדומה בנקודה זו גם לאיסור 'לא ילבש'), היא התבססות מנהג הגויים בעם ישראל. ייתכן שישנם מקרים רבים, שהנהגים בהם בהתחלה אכן עוברים על איסור הליכה בחוקות הגויים. אלא, שלאחר שהיו מספיק חוטאים, המנהג התבסס בעם ישראל ומצאו לו טעם, ממילא הבאים אחריהם כבר לא עוברים על האיסור.

דוגמא לכך ראינו במקום אחר (שמות שנה ה'), כאשר דנו במחלוקת האחרונים האם מותר ללבוש שטריימל ומגבעת, לבושים שהגיעו מהגויים. **הצמח צדק**, האדמו"ר השלישי של חב"ד סבר (שו"ת יו"ד צ), שמחמת העובדה שיהודים רבים כבר שינו את לבושם ללבוש הגויים, ממילא הבאים אחריהם אינם הולכים בחוקות הגויים.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה שעוד אנשים יקראו...